

Jak probudit vnitřní síly venkovských (mikro)regionů

Radim Perlín

Přírodovědecká fakulta UK

Výzkumné centrum RURAL

Příspěvek je zpracován s podporou projektu TAČR TITSMMR701

Socioekonomický vývoj nemetropolitních oblastí České republiky se zřetelem na rozvojové potřeby jednotlivých regionů

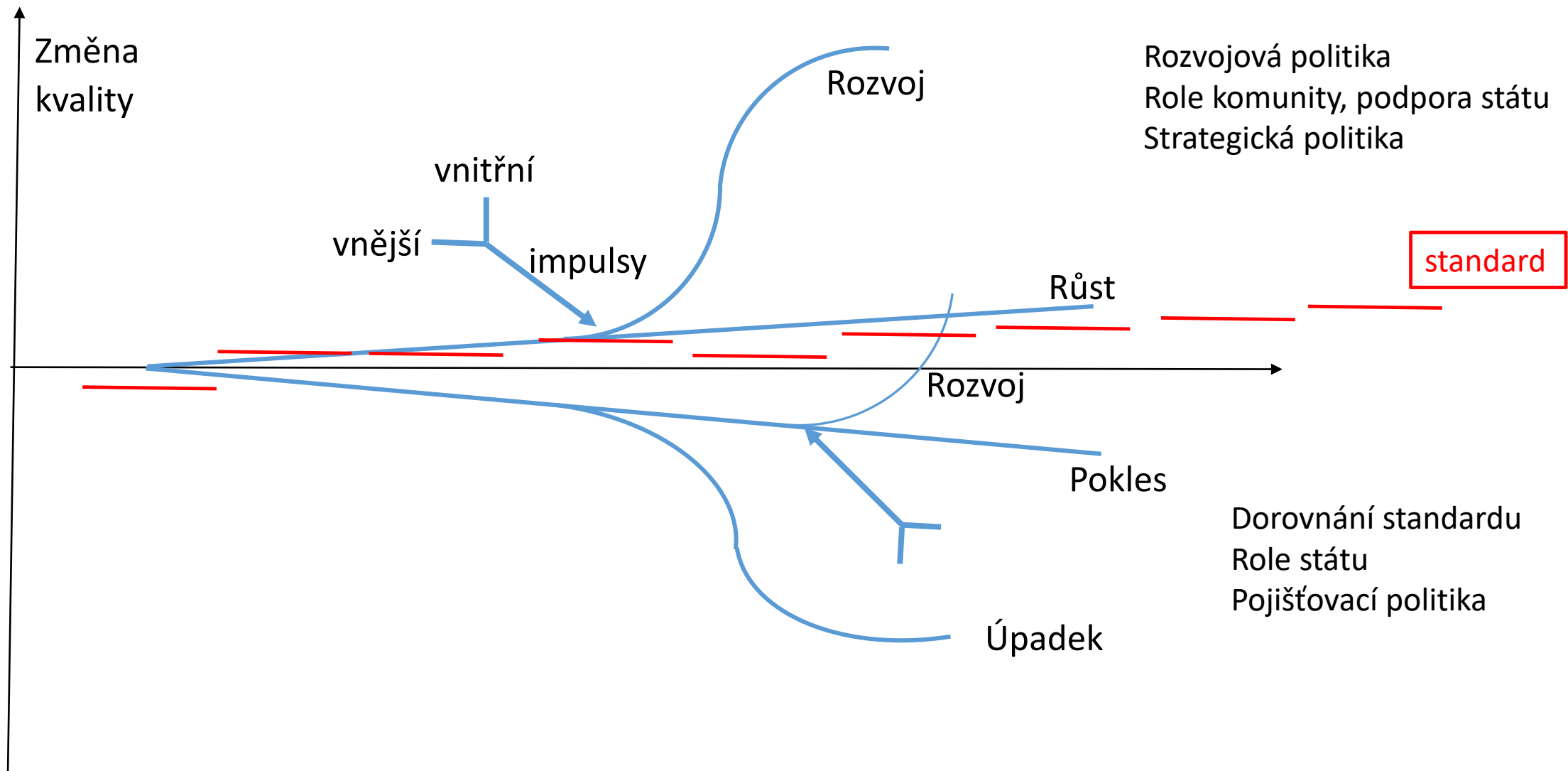
Rozvoj a růst

Je dobré od sebe odlišovat pojmy rozvoj a růst

Rozvoj je dobré chápat jako změnu kvality - zlepšuje se kvalita života obyvatel v obci

Růst je pojem, který popisuje kvantitativní změnu. Roste počet obyvatel, počet lidí připojených na vodovod nebo k internetu, nebo třeba počet nezaměstnaných

Rozvoj a růst

Rozvojové faktory

Rozvoj (změnu kvality) není možné zajistit pouze prostřednictvím tvrdých investic do infrastruktury. Nikdo neřekne „v naší obci to žije – máme obci kanalizaci a plynovod“.

Je ale nutné zajistit všem obyvatelům bez ohledu na to, kde žijí, standardní životní podmínky, zajistit jim standard vybavenosti, dostupnost obchodu, vody, kanalizace, lékaře, internetu, sociálních služeb, atd. Toto by mělo být obsahem „společenské smlouvy“ mezi občany a státem. Stát prostřednictvím svým politiků a rozpočtu by měl tyto standardy garantovat sám nebo prostřednictvím územních samospráv.

To ale není rozvoj.

Rozvojové faktory

Rozvoj je patrný v těch místech, kde se dobře žije, kde jsou lidé rádi a jsou tam spokojeni.

Parametry toho, co je rozvoj jsou velmi volné a nelze je jednoznačně a arbitrárně definovat. Jiné rozvojové faktory budou v Praze a jiné v Novém Bydžově a ještě jiné v malé vesničce Mezi Bydžovem a Kopidlnem.

Proto je nutné od sebe výrazně oddělit:

- vnitřní faktory rozvoje,
- vnější faktory rozvoje.

Vnější rozvojové faktory

Vnější parametry rozvoje nemůže obec, město, mikroregion nijak ovlivnit. Jsou dány vnějším prostředím a je nutné vždy respektovat. Jsou jimi (populační) velikost a geografická poloha.

Populační velikost určuje řád v systému osídlení

venkovské sídlo - malá obec - malé město – město - velké město, metropole

Poloha určuje postavení v systému osídlení, tedy jak daleko nebo jak blízko je lokalita k rozvojovým centrům.

Mezi srovnatelnými obcemi se stejnou velikostí (řádově) a ve stejné nebo podobné poloze je možné zcela jednoznačně nalézt obce, kde to žije, kde se daří a obce, kde se nic neděje. Proč to tak je?

Rozdíly ve srovnatelných obcích

Hlavní rozdíly mezi srovnatelnými obcemi, srovnatelnými regiony jsou v úrovni lidských zdrojů, které v tom daném místě působí. Toto jsou hlavní vnitřní faktory rozvoje obcí.

Důležité faktory rozvoje jsou

- Lidský kapitál
- Sociální kapitál
- Identita
- Leadership

Lidský kapitál

- Znalosti, dovednosti, schopnosti a vlastnosti jedince, které zjednodušují tvorbu osobních, společenských a ekonomických hodnot a blahobytu (OECD)
- Vzdělání je investicí do LK, zvyšuje kvalifikaci, ek. produktivitu, konkurenceschopnost a životní úroveň (Becker, 1964)
- Atribut jednotlivců
- Lze zprostředkovaně změřit (Index vzdělanosti)

Lidský kapitál se v průběhu let mění, není stále stejný a závisí na schopnostech jednotlivce.

Ne všichni obyvatelé jsou schopni svůj lidský kapitál uplatnit.

Sociální kapitál

- SK je znakem společnosti – jsou to kontakty, sítě, vztahy, které mezi sebou mají malé sociální skupiny, ale i jednotlivce, který disponuje dobrými kontakty a je zapojen v sítích.
- V 60. letech identifikovala Jane Jacobs v Torontu, kritizovala tehdejší směr urbanismu
- Pierre Bourdieu (1986), první definice
- James Coleman (1988) rozvíjí funkci SK pro usnadnění jednání jedince ve společnosti
- Robert Putnam (1993) považován za největšího zastávce konceptu SK, způsobil rozmach studia napříč obory

Sociální kapitál

- Atribut společnosti ale i jednotlivce
- Není snadno měřitelný (Kolik telefonních kontaktů na sousedy máte v mobilu? A kolikrát jste jim volal, mluvil s nimi osobně)
- Různé formy:
 - individuální x kolektivní,
 - vertikální x horizontální
 - bonding x bridging (svazující x přemostující)
- Síť sestávající z vazeb různě silných, i slabé vazby jsou významné (Granovetter, 1973)
- Dle charakteru: formální v rámci instituce x neformální síť mezi přáteli
- Sociální kapitál bez důvěry neexistuje

Identita

Vztah k místu, regionu, vztah k sociálnímu prostředí

Identita je vědomí, znalost jedince, který přináleží k určitému prostředí nebo místu

Identita vyvolává pocit odpovědnosti a tedy i zájmu o rozvoj „mého prostředí“, „mé obce“, „mé skupiny“.

Pro regionální rozvoj je důležitá identita k místu.

Identita je možné sledovat, hodnotit na různých řádovostních úrovních

- Velmi silná k obci a státu
- V některých regionech i k regionu (Horňáci, Valaši, Slezané)
- Slabá ke kraji – převážně administrativní jednotka,
- Velmi slabá k Evropě, EU, dosud nevyvinutá

Sporu místňáci x náplava (chalupáři) obě skupiny mají silnou identitu, ale projevují ji jinak

Leadership

Koncept silného lídra, tahouna, který je schopen ovlivnit (ovládat?) své okolí ve prospěch společného zájmu.

Původně ekonomický pojem, nyní používaný i v sociálním prostředí

M. Focht: leadership - interakce vize, strategie a prostředí, v němž dochází k realizaci vize prostřednictvím prováděcích plánů a scénáře. Leadership bez strategie je charisma: chybí mu substance. Leadership bez aktivní participace dalších lidí nevede k výsledku.

Leader – kvalitní lidský kapitál – dovednosti

Riziko: transformace leadershipu na diktátorské metody nebo vyhoření leadra

Jak podporovat lidské zdroje?

Rozvoj venkovských obcí je závislý na kvalitě a možnosti uplatnění lidských zdrojů v konkrétní obci.

Radnice by měla být schopna

- sama připravovat akce k posílení SK , identity, vystupovat v roli leadra
- iniciovat možnosti uplatnění aktivních obyvatel, nabízet možnosti, jak se realizovat a podporovat to
- vytvářet prostor (nebránit) přípravě akcí a aktivit v obci.
- informovat, chválit a sdílet informace o všech akcích v obci

Posilování identity a sociálního kapitálu je velmi dlouhodobý proces a nelze očekávat výsledky za rok, za jedno volební období. Nabídka aktivit musí být velmi variabilní a pro všechny sociální a věkové skupiny. Žádná akce, žádná aktivity by neměla být a priori odmítnuta.

Ne v každé obci se to daří.

Děkuji za pozornost

Kontakt: perlin@natur.cuni.cz

Zveme všechny účastníky konference na seminář Venkov 2020, který se bude konat dne 6.2. 2020 na Přírodovědecké fakultě UK, Praha 2, Albertov 6. Pozvánky budou v lednu 2020